

Opis źródła:

Omawiane źródło to „Lex de imperio Vespasiani”. Tekst w formie inskrypcji wyryty jest na sporych rozmiarów tablicy z brązu i powstał w końcu 69 lub w początkach 70 r. Na mocy ustawy przez senat i zgromadzenie ludowe cesarzowi Wespazjanowi nadane zostały wszystkie prawa i kompetencje, które wcześniej mieli August, Tyberiusz i Klaudiusz. Tekst składa się z 8 klauzul i sankcji. Sam Wespazjan był cesarzem rzymskim w latach 69–79 p. n.e. Przed objęciem tronu zasłużył się w czasie podboju Brytanii. Po wybuchu powstania w Judei, na rozkaz Nerona został głównodowodzącym. Powstanie stłumił jego syn Tytus. Wybrany na cesarza przez swoich legionistów w Aleksandrii zakończył tzw. rok czterech cesarzy. Rządy Wespazjana oceniane są pozytywnie. Wyróżnił się jako reformator i reorganizator rzymskiej państwowości, umocnił granice imperium. Pod względem merytorycznym „Lex de imperio Vespasiani” stanowi najbardziej dobitny przejaw intytulacji pryncypatu, dokonującej się sukcesywnie od czasów Augusta. Różnica polega na tym, że August starał się stwarzać pozory, że zgodnie z normami republikańskimi otrzymał kompetencje przyznawane na czas określony, a urzędy sprawuje kolegialnie, fakt kumulacji przywilejów i uprawnień w rękach Wespazjana nie stanowił żadnej tajemnicy. Omawiana ustawa zapoczątkowała nową fazę w historii pryncypatu, formy ustroju najczęściej określanego jako despotcja wojskowa lub monarchia z nieograniczoną władzą princepsa. Proces jego konsekwentnej legalizacji i instytucjonalizacji rozpoczął się już za rządów poprzednich cesarzy. Zakres uprawnień Wespazjana się wyróżnia, gdyż został spisany. Nie tylko zdefiniowany został zakres władzy i uprawnień cesarza, lecz także zostały wskazane prawne umocowania tych prerogatyw. „Lex de imperio Vespasiani” wyjątkowy jest także dlatego, że jest to jedyny akt regulujący podstawy władzy cesarskiej, który przetrwał do naszych czasów¹.

Miejsce wydania i polskie tłumaczenie:

M.C. Crawford, *Roman Statutes*, t. 1, London 1996, s. 549–553, nr 39.

Lex de imperio Vespasiani. Ustawa o władzy Wespazjana, wstęp, przekład i komentarz K. Kłodziński, P. Sawiński, Poznań 2020.

---

¹ *Lex de imperio Vespasiani. Ustawa o władzy Wespazjana*, wstęp, przekład i komentarz K. Kłodziński, P. Sawiński, Poznań 2020, s. 7–14; A. Krawczuk, *Poczet cesarzy rzymskich. Pryncypat*, Warszawa 1986, s. 106–119; M. Cary, H.H. Scullard, *Dzieje Rzymu od czasów najdawniejszych do Konstantyna*, t. 2, przeł. J. Schwakopf, Warszawa 1992, s. 172; J. Wolski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 1994, s. 413–415, 435; P. Iwaszkiewicz, W. Łoś, M. Stępień, *Władcy i wodzowie starożytności. Słownik*, Warszawa 1998, s. 409, 411; K. Christ, *Historia cesarstwa rzymskiego. Od Augusta do Konstantyna*, do druku podał i przedśłowiem opatrzył L. Mrozewicz, przeł. A. Gierlińska, Poznań–Gniezno 2016, s. 335–336.

Miejsce przechowywania źródła:

Inskrypcja przechowywana w Muzeum Kapitołińskim.

Tekst źródła:

Ustawa o władzy Wespazjana

I [...] i [że] wolno mu zawierać sojusze z kimkolwiek chce, tak jak wolno to było [czynić] boskiemu Augustowi, Tyberiuszowi Juliuszowi Cezarowi Augustowi, Tyberiuszowi Klaudiuszowi Cezarowi Augustowi Germanikowi.

II I że wolno mu zwoływać senat, przedkładać i wycofywać wnioski, proponować i przegłosowywać uchwały senatu, tak jak wolno to było [czynić] boskiemu Augustowi, Tyberiuszowi Juliuszowi Cezarowi Augustowi, Tyberiuszowi Klaudiuszowi Cezarowi Augustowi Germanikowi.

III I że gdy senat zbierze się z jego woli lub na podstawie jego autorytetu, na jego rozkaz lub polecenie, albo też w jego obecności, legalność wszystkich spraw [procedowanych na tym posiedzeniu] będzie zachowana i utrzymana w ten sam sposób, jak gdyby senat został zwołany i zebrał się na mocy ustawy.

IV I że wybór tych, których w staraniach o objęcie urzędu związanego z *potestas* lub *imperium* lub urzędu kuratorskiego zarekomenduje on senatowi i ludowi rzymskiemu, oraz tych, którym udzieli lub obieca udzielić swojego poparcia, powinien być podczas każdych wyborów rozpatrywany w pierwszej kolejności.

V I że będzie mu wolno, jeśli uzna to za zgodne z interesem publicznym, przesuwać i rozszerzać granice *pomerium*, tak jak wolno to było [czynić] Tyberiuszowi Klaudiuszowi Cezarowi Augustowi Germanikowi.

VI I że będzie miał prawo i władzę działać oraz przeprowadzać cokolwiek uzna za pożyteczne dla państwa i przysparzające wielkości w sprawach boskich i ludzkich, publicznych i prywatnych, tak jak je miał boski August, Tyberiusz Juliusz Cezar August, Tyberiusz Klaudiusz Cezar August Germanik.

VII I że te ustawy ludu (*leges*) lub plebsu (*plebiscita*), w których zostało zapisane, że nie są one wiążące dla boskiego Augusta, Tyberiusza Juliusza Cezara Augusta, Tyberiusza Klaudiusza Cezara Augusta Germanika, niech te ustawy ludu i plebsu nie będą wiążące dla Imperatora Cezara Wespazjana; i że cokolwiek na mocy jakiegokolwiek ustawy lub wniosku ustawodawczego wolno czynić boskiemu Augustowi, Tyberiuszowi Juliuszowi Cezarowi

Augustowi lub Tyberiuszowi Klaudiuszowi Cezarowi Augustowi Germanikowi, to wszystko niech będzie wolno czynić Imperatorowi Cezarowi Wespazjanowi Augustowi.

VIII I że to, co przed przedłożeniem tej ustawy, zostało podjęte, wykonane, zarządzane lub nakazane przez Imperatora Cezara Wespazjana Augusta, albo przez kogokolwiek na jego rozkaz lub polecenie, będzie uznane za równie zgodne z prawem i obowiązujące, jak gdyby zostało podjęte z woli ludu lub plebsu.

Sankcja

Jeśli ze względu na tę ustawę ktoś działa lub będzie działał wbrew ustawom, wnioskom ustaw lub plebiscytom, lub uchwałom senatu, lub jeśli ze względu na tę ustawę nie zrobi tego, co należało uczynić zgodnie z ustawą, wnioskiem ustawy lub plebiscytem, lub uchwałą senatu, niech nie będzie on z tego powodu zobowiązany dawać coś ludowi, niech nikt nie zostanie pozwany ani nie wytoczy mu się procesu w tej sprawie, ani niech nikt nie prowadzi postępowania w tej sprawie.

Słowniczek pojęć:

Wespazjan – cesarz rzymski w latach 69–79 n.e. –

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wespazjan;3994965.html>

August – Gajusz Juliusz Cezar Oktawian, cesarz rzymski w latach od 27 r. p.n.e. do 14 r. n.e.

– <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/august;3872338.html>

Tyberiusz Juliusz Cezar August – Tyberiusz, cesarz rzymski w latach 14–37 n.e. –

<https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/tyberiusz.html>

Tyberiusz Klaudiusz Cezar August Germanik – Klaudiusz, cesarz rzymski w latach 41–54 n.e.

– <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Klaudiusz;3922736.html>

Urząd związany z potestas – kwestorzy, edylowie i trybuni plebejscy. Za: *Lex de imperio...*, s. 32.

Urzednicy dysponujący imperium – pretorzy i konsulowie. Za: *Lex de imperio...*, s. 32.

Urząd kuratorski – *curatores aquarum* (nadzorujący akwedukty i zaopatrzenie Miasta w wodę), *curatores viarum* (kurator nadzorujący drogi publiczne), *curatores alvei Tiberis* (nadzorujący koryto Tybru). Za: *Lex de imperio...*, s. 32.

Granica pomerium – sakralna granica Rzymu. Za: *Lex de imperio...*, s. 33.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie uprawnienia w dziedzinie polityki zagranicznej przyznała Wespazjanowi cytowana ustawa?
2. Który z wymienionych cesarzy zostaje w I klauzuli ustawy specjalnie wyróżniony tytułaturą i dlaczego?
3. W jaki sposób uregulowane zostały relacje cesarza z senatem?
4. Jakie prerogatywy w kwestii obsady urzędów posiadał cesarz? Jakie niepożądane skutki mogły one przynieść?
5. W jakich okolicznościach cesarz mógł zmienić sakralną granicę Rzymu?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

Dlaczego przy wspomnieniu o cesarzach posiadających duże uprawnienia nie byli wymienieni wszyscy poprzedni cesarze rzymscy, a tylko trzech wybrani?

Która z klauzul stwarza największe problemy interpretacyjne i dlaczego?

Jak oceniasz słusność klauzuli VII? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Który z zapisów ustawy jest najważniejszy dla pozycji władcy i dlaczego?

Wymień znane ci inne źródła prawa okresu Cesarstwa Rzymskiego?

Literatura pomocnicza:

Beard M., *SPQR. Historia starożytnego Rzymu*, przeł. N. Radomski, Poznań 2021, s. 367–381.

Cary M., H.H. Scullard, *Dzieje Rzymu od czasów najdawniejszych do Konstantyna*, t. 2, przeł. J. Schwakopf, Warszawa 1992, s. 172–199.

Christ K., *Historia cesarstwa rzymskiego. Od Augusta do Konstantyna*, do druku podał i przedśłowiem opatrzył L. Mrozewicz, przekł. A. Gierlińska, Poznań–Gniezno 2016, s. 327–336, 338–343, 562–563, 568–569, 749–750.

Fabbri R., *Wespazjan: cesarz Rzymu*, przeł. J. Szczepański, Poznań 2021.

Iwaszkiewicz P., Łoś W., Stępień M., *Władcy i wodzowie starożytności. Słownik*, Warszawa 1998, s. 409, 411.

Jaczynowska M., *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa 1995, s. 206, 209, 232, 237, 239–244, 252, 281, 282, 286–288, 293–295, 301, 311, 325, 326, 538–539.

Krawczuk A., *Poczet cesarzy rzymskich. Pryncypat*, Warszawa 1986, s. 106–119

Wolski J., *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 1994, s. 413 – 415, 435.

Najważniejsze cezury.

Omawiana inskrypcja datowana jest na koniec 69 lub początek 70 r. n.e. Rok 69 to tzw. rok czterech cesarzy w Rzymie. Armie kolejnych kandydatów do godności cesarskiej wyniosły Galbę, Witeliusza, Otona, a w końcu Wespazjana. Ten ostatni zapoczątkował panowanie dynastii Flawiuszów. W tym samym roku Wespazjan zdobył Jerozolimę. W latach 69–70 miało miejsce antyrzymskie powstanie Cywilisa w Górnej i Dolnej Germanii oraz części Galii. W 70 r. Tytus zdobył Jerozolimę. Zburzono także II Świątynię Jerozolimską. Nastąpił koniec starożytnego Izraela. W tym także roku miano zacząć budować Koloseum (Amfiteatr Flawiuszów) w Rzymie. `

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek.